

Homo- seksuelen trekken naar de stad

AUTEUR Bram Van den Broeck

FOTOGRAFIE Darquati (Flickr)

Net als in vele andere westerse regio's lijkt in Vlaanderen een plattelandsvlucht van homoseksuelen voor te komen. Heteronormativiteit en stereotypering op het platteland en een homoseksuele identiteit in de steden lijken hiervan de belangrijkste oorzaken te zijn. Homoseksuele buurten komen in Vlaamse steden echter niet voor.

De sociale, politieke en economische context van stad en platteland is duidelijk verschillend. Een urbane context lijkt voor homoseksuelen gunstiger dan een rurale context. Welke factoren hierbij een rol spelen, werd bekeken in het verkennend onderzoek dat in dit artikel besproken wordt.

Onderzoeken over homoseksualiteit vinden hun oorsprong in de jaren zeventig in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Nederland, Denemarken en Duitsland volgden in de jaren tachtig, terwijl in Vlaanderen pas vanaf het begin van de eenentwintigste eeuw kwantitatief onderzoek verricht werd door auteurs als Vincke, Stevens, Deawaele en Cockx. Zij publiceerden voornamelijk beleids-wetenschappelijk onderzoek, met als doel discriminatie tegen te gaan. Toch blijven tal van thema's met betrekking tot homoseksualiteit in Vlaanderen onderbelicht, zoals religie, migratiepatronen, gezin van herkomst en levensgebeurtenissen in relatie tot homoseksualiteit.

Na een analyse van artikelen voornamelijk afkomstig uit Angelsaksische literatuur werd in dit verkennende onderzoek nagegaan of de in de literatuur genoemde factoren die ertoe leiden dat homoseksuelen van het platteland migreren naar de stad ook voorkomen in Vlaanderen. Naast wetenschappelijke literatuur is in dit onderzoek gebruik gemaakt van meer informele bronnen zoals websites van Vlaamse holebi (homo, lesbisch, bi)-organisaties. Indien bijvoorbeeld het bestaan van bars en clubs als oorzaak beschreven werd in internationale literatuur, werd eerst bekeken of er op dit punt

literatuur bestaat over Vlaanderen en vervolgens werd gekeken naar websites die melding geven over het bestaan van deze bars. Op basis van grondig onderzoek van deze websites konden een aantal tabellen worden samengesteld waarin wordt verduidelijkt in hoeverre homoseksualiteit een stedelijk fenomeen is in Vlaanderen.

De homoseksuele plattelandsvlucht

In de internationale literatuur worden verscheidene redenen genoemd waarom homoseksuelen het platteland verlaten en de urbane context opzoeken. Deze redenen zijn onder te verdelen in push- en pullfactoren.

Een belangrijke pushfactor voor homoseksuelen om het platteland te verlaten, is de heteronormativiteit die sterk tot uiting komt op het platteland. Bij heteronormativiteit beschouwt men heteroseksualiteit als de norm waar alle andere relatievormen aan gespiegeld worden. Onderzoek van onder andere Little toont aan dat heteronormativiteit veel sterker aanwezig is op het platteland. Little bewijst dit aan de hand van sociale projecten binnen de media (bijvoorbeeld de analyse van het programma 'Bachelor's Balls' waarbij een boer een vrouw zoekt, die de rol vervult van de helpende hand bij het opbouwen van de 'family farm'). Ze concludeert in haar onderzoek dat er een sterke associatie bestaat tussen de rurale drang om te overleven en de conventionele rollenpatronen bij mannen en vrouwen. Op die manier wordt de link gelegd tussen dat wat 'natuurlijk' is en de heteronormatieve identiteit.

Ook de nefaste stereotypering van homoseksuelen is sterk aanwezig op het platteland. Deze stereotypering wordt gevoed door mensen die traditionele waarden hoog in het vaandel dragen. Homoseksuele jongeren woonachtig op het platteland ervaren bijvoorbeeld het schoolgaan vaak als een stressvolle periode omdat er nauwelijks gesproken wordt over de homoseksuele seksualiteit tenzij op ridiculariserende - lees stereotyperende - manier. Stereotypering maakt dan ook dat homoseksuelen zich vaker als inferieur beschouwd voelen. Bovendien lijdt heteronormativiteit en stereotypering op het platteland er vaak toe dat homoseksuelen zich geïsoleerd voelen. Om hun individuele welzijn te optimaliseren zullen zij daarom mensen opzoeken met een zelfde achtergrond: een vlucht naar de stad is dan een logische stap.

Naast de pushfactoren op het platteland heeft een stedelijke omgeving voor homoseksuelen verschillende pullfactoren. Vooreerst fungeert de stad als een plaats waar een sterke homoseksuele identiteit heerst. Deze identiteit kan gevormd worden op verschillende manieren en uit zich in verschillende vormen zoals toneelgroepen, zelfhulpgroepen, AA-groepen die uitsluitend opgericht worden voor homoseksuelen, et cetera. In verschillende steden ontstaat de homoseksuele identiteit door homoseksuele buurten. Deze buurten worden gekenmerkt door een vastgoed- en consumptiemarkt die uitsluitend gericht is op homoseksuelen. Het gaat hier om shops, bars en clubs die zich ten dele of geheel toewijden aan de homoseksuele gemeenschap.

Een andere vorm van homoseksuele identiteitsvorming heeft te maken met de onderdrukking van deze groep. Zowel in de stad als op het platteland uit deze onderdrukking zich in verscheidene

vormen van agressie. Deze onderdrukking leidt tot een solidariteitsgevoel dat de homoseksuele identiteit in de stad versterkt. Er is weerstand van de homoseksuele gemeenschap tegen de dominante vorm van seksualiteit in de maatschappij, namelijk de heteroseksuele vorm. Deze weerstand uit zich in parades en shops, waar de homoseksuele identiteit overdreven wordt tentoongespreid.

Een laatste factor die van invloed is op de vorming van de homoseksuele identiteit is de politieke macht die vergaard wordt door de homoseksuele gemeenschap binnen de stad. Deze politieke macht kan leiden tot het verkrijgen van gelijke kansen voor homoseksuelen en kan eveneens leiden tot het wegwerken van discriminatie.

Naast de homoseksuele identiteit binnen de stad, vormt de aanwezigheid van seksuele markten voor homoseksuelen een tweede belangrijke pullfactor. Deze markten worden gedefinieerd als plaatsen waar seksuele interacties mogelijk zijn, zoals sauna's, restaurants, shops, bars, clubs met darkroom en cruisingplaatsen, zoals parken en openbare toiletten. homoseksuelen worden meer dan heteroseksuelen gekenmerkt door het opzoeken van anonieme, seksuele interacties. Men dient echter een onderscheid te maken tussen seksuele markten voor homoseksuele mannen en homoseksuele vrouwen. Lesbiennes zijn minder snel geneigd losse, anonieme seksuele contacten op te zoeken dan homo's, waardoor ze ook minder de neiging hebben het platteland te verlaten.

Kortom, de voornaamste pushfactoren zijn heteronormativiteit en stereotypering op het platteland. De pullfactoren zijn de homoseksuele identiteit in de steden en de aanwezigheid van seksuele markten.

Shops, bars en clubs toegewijd aan de homoseksuele gemeenschap: Boris Boy, Brussel

Het internet wordt wel eens bekeken als afremmende factor voor de aantrekking van de stad. Door het internet verbinden mensen zich immers sneller met elkaar zonder daarbij fysiek in contact te komen, waardoor de stad als ontmoetingsplaats minder nodig is. Toch moet opgemerkt worden dat het internet uitsluitend gebruikt wordt om het eerste contact te leggen. De uiteindelijke ontmoeting tussen homoseksuelen doet zich voornamelijk toch voor in de stad, waardoor de stelling van de stad als centrum van de seksuele markt voor homoseksuelen niet weerlegd kan worden.

Heteronormativiteit en stereotypering van homoseksuelen leidt ook in Vlaanderen tot een plattelandsvlucht

Geldt dit ook voor Vlaanderen?

Ook in Vlaanderen kan men spreken van een heteronormatieve maatschappij. Vincke en Stevens tonen aan dat angst om uitgestoten te worden in de vriendenkring, angst op het missen van promotie en angst voor negatieve reacties in het algemeen maken dat homoseksuelen ook in Vlaanderen veel moeite ondervinden om uit de kast te komen. Deze angst leidt ertoe dat homoseksuele jongeren zich in Vlaanderen niet snel zullen uiten. 75 procent van de homoseksuele jongeren in Vlaanderen bekent eerst heteroseksuele relaties te hebben gehad, vooraleer men met homoseksuele relaties begon, vooral vanwege de druk aanvaard te worden of te blijven door de rest van de heteronormatieve maatschappij. Van de homoseksuelen boven 40 jaar geeft 60 procent toe dat men zijn homoseksualiteit liever verborgen houdt, dan te leven in schaamte naar de heteronormatieve maatschappij toe. Aan de hand van zulke cijfers kan men concluderen dat ook Vlaanderen nog steeds bevolkt wordt door een maatschappij volgens het heteronormatief model. Dit heteronormatief model, zoals reeds eerder vermeld, kan leiden tot een vlucht van homoseksuelen van het platteland naar de stad. Dit omdat de heteroseksuele normen en waarden in de grootstad minder sterk tot uiting komen dan op het platteland.

Volgens Pelleriaux is ook stereotypering aanwezig in Vlaanderen. Hij constateert dat in Vlaanderen tal van factoren een invloed hebben op deze stereotypering. Zo is de sociale achtergrond van diegene die stereotypeert bijvoorbeeld van belang. Zo zullen mensen afkomstig uit een gezin waar vader en moeder lager geschoold zijn sneller homoseksuelen stereotyperen dan wanneer ze afkomstig zijn uit een gezin waar beide ouders hooggeschoold zijn. Ook zullen homoseksuelen sneller gestereotypeerd worden wanneer men in een omgeving is waar meer mannen dan vrouwen zijn, omdat mannen doorgaans homoseksuelen sneller stereotyperen dan vrouwen. Dit komt omdat mannen meer vasthouden aan het traditionele rollenpatroon. Pelleriaux's belangrijkste bevinding hierbij is dat deze stereotypering ook in Vlaanderen sterker tot uiting komt op het platteland.

In de volgende stap wordt nagegaan welke factoren die volgens de literatuur kunnen leiden tot de vorming van een homoseksuele identiteit aanwezig zijn in de Vlaamse stad. In Vlaanderen is zowel sprake van onderdrukking van homoseksuelen, als van weerstand van homoseksuelen tegen de dominante vorm van seksualiteit. Deze onderdrukking leidt in vele gevallen tot discriminatie in de vorm van verbale en fysieke agressie, wat weer tot een verhoogde homoseksuele identiteitsvorming leidt. De weerstand van homoseksuelen in de stad tegen de dominante vorm van seksualiteit heeft ook in Vlaanderen een verhoogd homoseksueel identiteitsgevoel als gevolg. Voorbeelden van Vlaamse parades en shops die de weerstand uiten tegen de dominante vorm van seksualiteit zijn zichtbaar in tabel 1.

Activiteit	Brussel	Antwerpen	Gent	Andere
Shops	3	7	1	2
Festiviteiten	Belgian Pride	Antwerp Pride	-	-

Tabel 1: Shops en parades gericht op homoseksuelen in Vlaanderen

Deze tabel toont in de eerste plaats aan dat de weerstand tegen de dominante vorm van seksualiteit voornamelijk is gevestigd in de grootsteden. Zo zijn er bijvoorbeeld elf shops die gericht zijn op een homoseksueel publiek aanwezig in de drie grotere Vlaamse steden, terwijl slechts twee shops aanwezig zijn in de kleinere, meer landelijke Vlaamse steden (namelijk Hasselt en Herentals). Op basis hiervan wordt verondersteld dat ook in Vlaanderen de homoseksuele identiteit meer present is in steden dan op het platteland. Wat tevens opvalt is het hoger aantal shops in Antwerpen in vergelijking met Brussel. Dit kan betekenen dat in Antwerpen de weerstand in grotere mate de vorm is van een homoseksuele identiteit. Toch mag men hierbij niet uit het oog verliezen dat de 'Belgian Pride' een Brussels fenomeen is dat meer politiek en internationaal aanzien heeft dan de 'Antwerp Pride'.

Homoseksuelen migreren naar steden, maar daar vestigen ze zich niet allen in dezelfde buurt

Zoals eerder besproken is identiteitsvorming onder homoseksuelen ook gerelateerd aan het vergaren van politieke macht. Ook in de Vlaamse context kan de homoseksuele gemeenschap politieke macht vergaren teneinde gelijke kansen voor homoseksuelen te verkrijgen en discriminatie van homoseksuelen weg te werken. Het meest populaire forum in deze context is 'Cavaria', die de politieke belangen van holebi's verdedigt en haar hoofdzetel heeft in Antwerpen.

Wat opvalt in de context van identiteitsvorming onder homoseksuelen in Vlaanderen is dat de homoseksuele identiteit niet gevormd wordt door het bestaan van homoseksuele buurten in de steden. Wel zijn er buurten in Vlaamse steden waar zich verhoudingsgewijs meer clubs of bars bevinden die gericht zijn op homoseksuelen, maar nergens in Vlaamse steden is er een consumptie -of vastgoedmarkt te bemerken die uitsluitend gericht is op deze groep, zoals bijvoorbeeld wel het geval is in Parijs (Marais). homoseksuelen migreren dus naar steden, maar eenmaal daar aangekomen vestigen ze zich niet allen in dezelfde buurt. Dit heeft te maken met de kleinere omvang van de steden in Vlaanderen in vergelijking met andere landen zoals de Verenigde Staten. Deze minder grote omvang laat het ontstaan van een exclusieve homoseksuele buurt niet toe. In Vlaanderen is er wel sprake van seksuele markten gericht op homoseksuelen in steden, welke zichtbaar worden in de vorm van cruisingplaatsen, bars, clubs, hotels, en sauna's. Tabel 2 maakt duidelijk dat in de Vlaamse steden de seksuele markten beduidend groter zijn dan op het Vlaamse platteland.

In de Vlaamse grootsteden zijn 156 faciliteiten voor homoseksuelen aanwezig, die volledig of ten dele gericht zijn op het hebben van seksuele interacties. In de kleinere Vlaamse steden (waaronder Oostende, Brugge, Leuven, Hasselt en Kortrijk) zijn dit er 64. Dit wil zeggen dat 71 procent van de faciliteiten die leiden tot seksuele contacten onder homoseksuelen zich bevinden in de steden, ten opzichte van 29 procent in de kleinere en landelijke steden. Brussel neemt als grootste stad het voortouw: 33 procent van alle facilitei-

Boys Boudoir, Brussel

Aard	Brussel	Antwerpen	Gent	Kleinere steden (5)	Landelijke steden/ gemeentes
Bars/Clubs	44	34	14	30	14
Hotels/B&B	14	4	4	5	2
Restaurants	5	13	3	2	4
Shops	3	7	1	1	1
Sauna's	6	3	1	3	2
Totaal per categorie	72	61	23	41	23
Totaal	156			64	

Tabel 2: De seksuele markt voor homoseksuelen in de verschillende Vlaamse steden en gemeentes

ten ligt in Brussel. Op de tweede plaats komt Antwerpen, met 28 procent van de faciliteiten. Opvallend is het lage aandeel voor Gent in verhouding tot Antwerpen en Brussel: slechts 10 procent van de faciliteiten ligt in Gent. Dit wijst op een minder bruisende seksuele markt in Gent in vergelijking met Antwerpen en Brussel. Hiernaast blijkt dat 19 procent van de faciliteiten zich in de kleinere Vlaamse steden bevindt. Hierbij dient men wel de kanttekening te maken dat deze 19 procent een sommering is van de vijf kleinere steden in Vlaanderen. Dit geldt eveneens voor de categorie van landelijke steden en gemeentes, wat het grote aandeel aan faciliteiten in de steden in vergelijking met de meer landelijke en kleinere steden, verder benadrukt.

Conclusie

Het is duidelijk dat ook in Vlaanderen tal van factoren aanwezig zijn die – volgens de internationale literatuur - homoseksuelen ertoe zouden aanzetten om het platteland te verlaten voor de stad. Zo is er in Vlaanderen sprake van heteronormativiteit en stereotypering op het platteland, alsook van het bestaan van een homoseksuele identiteit in de Vlaamse steden. Deze identiteit wordt gevormd door onderdrukking en weerstand van de homoseksuele gemeenschap, de politieke macht die deze gemeenschap vergaard heeft en het bestaan van seksuele markten. Ondanks verschillen tussen de Vlaamse steden en het ontbreken van duidelijke homoseksuele buurten, lijkt dit verkennend onderzoek aan te tonen dat Vlaamse homoseksuelen hun toevlucht zoeken tot de stad. Verder kwantitatief of systematisch kwalitatief onderzoek kan hierover meer uitsluitsel geven.

Bram Van den Broeck is sociaal geograaf (bram.vandenbroeck@hotmail.com). Dit artikel is gebaseerd op zijn masterproef uit de opleiding Geografie (Universiteit Gent, 2009-2010).

Literatuurselectie

- Cockx, F. (2004) Biografisch Leren van homoseksuelen in Pedagogisch Perspectief. Leuven: Universitaire pers.
- Schroeder, K. (2004) Race and Construction of Same-Sex Markets in Four Chicago Neighborhoods. In: E.O. Laumann, S. Ellingson, J. Mahay, A. Paik & Y. Youm (red.) The Sexual Organization of the City. Chicago: The University of Chicago Press, pp. 93-123.
- Knopp, L. (2007) From Lesbian to Gay to Queer Geographies: Pasts, Prospects and Possibilities. In: G. Brown, J. Lim & K. Browne (red.) Geographies of Sexualities: Theory Practices and Politics. Chichester: Ashgate, pp. 21-29.
- Little, J. (2002) Rural Geography: Rural Gender Identity and the Performance of Masculinity and Femininity in the Countryside. Progress in Human Geography 26, nr 5, pp.665-370.
- Pelleriaux, K. (2008) Stereotypering van Holebi's in het Secundair Onderwijs. PSW-papers. Antwerpen: Universiteit Antwerpen, Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, 29 blz. (<http://webhost.ua.ac.be/psw/pswpapers/PSWpaper%202003-08%20pelleriaux.pdf>)
- Vincke, J., A. Dewaele, W. van den Berghe & N. Cox (2006) Discriminatie van Holebi's op de Werkvloer: Over Inkomensverschillen, Sectorsegregatie en het Roze Plafond. Brussel/Gent: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Cel Gelijke Kansen/Universiteit Gent – Vakgroep Sociologie.